

Tutustuminen kouluun, vammaisuus, positiivinen erityiskohtelu, syrjintäoletta

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Diaarinumero: 314/2017

Antopäivä: 18.6.2018

Hakija katsoi tullessaan syrjityksi vammaisuutensa perusteella kun häntä ei kutsuttu koulun järjestämään yleiseen tutustumispäivään pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetusta tai perusopetuksen ensimmäistä luokkaa edeltävästi, vaan hänet kutsuttiin tutustumaan kouluun pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetusta edeltävästi hänelle erikseen järjestettynä ajankohtana.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että koulun menettelyssä oli hakijalle hänen pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetusta edeltävästi järjestettyä tutustumista koskevilta osin kyse positiivisesta erityiskohtelusta. Lautakunta katsoi lisäksi, ettei hakijaa ollut kohdeltu vertailukelpoisessa tilanteessa olleita oppilaita epäsuotuisammin kun häntä ei ollut kutsuttu koulun yleisesti järjestämään tutustumispäivään perusopetuksen ensimmäistä luokkaa edeltävästi. Lautakunta katsoi, ettei asiassa ollut syntynyt syrjintäoletta ja hylkäsi hakemuksen.

Asian tausta

Hakijalla on kehitysvamma. Hän aloitti pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetuksen pienryhmäopetuksessa vuonna 2015 ja perusopetuksen ensimmäisen luokan vuonna 2017 samassa koulussa. Hänet kutsuttiin tutustumaan kouluun pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetusta edeltävästi vuonna 2015 erikseen sovittavana ajankohtana. Häntä ei kutsuttu osallistumaan koulun perusopetuksen ensimmäisen luokan aloittaville oppilaille yleisesti järjestämään tutustumispäivään vuonna 2017.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että hakemuksessa tarkoitettu koulu on syrjinyt häntä, ja kieltämään koulua jatkamasta menettelyään.

Hakijan vaatimusten perusteet

Hakija katsoo, että YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 27/2016, vammaisyleissopimus), YK:n yleissopimus lasten oikeuksista (SopS 59/1991 ja 60/1991, lasten oikeuksien sopimus), Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentti sekä yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 1 momentti edellyttävät, että vammaisille lapsille turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua koulun yleisesti järjestämiin tutustumispäiviin.

Hakija katsoo vastaajan syrjineen häntä välittömästi. Hän toteaa, että tutustumispäivän erillisjärjestelyllä häneltä on viety mahdollisuus yhteenkuuluvuuden tunteeseen sekä tutustua esiopetukseen ja ensimmäiselle luokalle tuleviin muihin oppilaisiin ja uuteen

luokkaansa. Hän katsoo, ettei vastaaja ole esittänyt menettelylleen hyväksyttävää syytä. Vastaajan menettelyssä ei hänen arvionsa mukaan ole kyse positiivisesta erityiskohtelusta.

Hakija katsoo vastaajan menetelleen häntä kohtaan syrjivästi myös, kun koulun kevätjuhlassa ei ole kahtena vuotena mainittu Reilu kaveri –palkinnon saaneita oppilaita hänen pienryhmänsä osalta, vaikka muiden luokkien palkinnonsaajat on mainittu. Lisäksi hakija katsoo tulleen syrjityksi, kun hän ei saanut osallistua muille esiopetuksessa oleville oppilaille järjestettyyn kyselytutkimukseen.

Vastaajan vastaus

Vastaaja toteaa, että kaikille oppivelvollisuutensa koulussa aloittaville oppilaille järjestetään yksi tutustumispäivä joko pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetusta tai ensimmäistä luokkaa edeltävästi. Koulussa ei toimi koulun hallinnonalalla toimivia yleisopetuksen esiopetusryhmiä. Yleisopetuksessa peruskoulunsa aloittavat oppilaat kutsutaan yhteiseen tutustumispäivään yhteisellä kutsulla. Pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetukseen tulevat oppilaat luokanopettaja kutsuu tutustumaan huoltajalle henkilökohtaisesti lähetetyllä kirjeellä. Kouluun tutustuminen järjestetään tällöin opettajan ja huoltajan erikseen sopimana ajankohtana, kuten hakijankin kohdalla on tehty vuonna 2015. Pienryhmäopetukseen tulevia oppilaita ei ole estetty osallistumasta lisäksi koulun yleiseen tutustumispäivään.

Vastaajan mukaan erillisen tutustumispäivän järjestämisellä pyritään takaamaan pienryhmäopetukseen tuleville, vaativan erityisen tuen lapsille myönteinen tutustumispäivä kouluun. Oppilas saa tällöin enemmän positiivista huomiota hänen kanssaan myöhemmin työskenteleviltä aikuisilta ja tutustuu koulun tiloihin turvallisesti rauhallisessa, häiriöttömässä ympäristössä. Pienryhmien oppilaiden huoltajilla on tällöin myös mahdollisuus tutustua luokkatilanteisiin, mitä mahdollisuutta yleisopetuksen oppilaiden huoltajilla ei ryhmien suurten kokojen vuoksi ole. Käytäntö on luotu huoltajien toiveista ja siitä on saatu huoltajilta myönteistä palautetta. Vastaajan mukaan tutustumispäivää kehitetään jatkossa yhteisen kutsun malliin kaikille kouluun ensimmäiselle luokalle tuleville oppilaille. Vaativan erityisen tuen oppilaille tullaan kuitenkin edelleen varaamaan mahdollisuus myös henkilökohtaiseen tutustumiskäyntiin.

Vastaajan mukaan se, ettei Reilu kaveri –palkinnon saajia ole hakijan pienryhmän osalta ilmoitettu koulun kevätjuhlassa, on johtunut inhimillisestä virheestä. Vastaaja toteaa pyrkivänsä jatkossa toiminnassaan tarkkuuteen, jotta tällaiset tilanteet eivät toistuisi.

Vastaajan vastauksesta ilmenee koulun rehtorin todenneen hakijan äidille 6.6.2017 lähettämässään sähköpostiviestissä, että koulu noudattaa kyselytutkimuksissa kyselyn järjestäjän ohjeita tutkimuksen järjestämiseksi.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitavana, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella.

Perustelut

1. Syrjinnän kieltö

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi kyseisessä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan perustuslain syrjinnän kieltö koskee myös pelkkää erilliskohtelua (segregaatiota) ja yhtäläistenkin palvelujen tarjoaminen erikseen eri väestöryhmille on syrjintäkielossa mainitun perusteen mukaisesti kiellettyä, jollei sitä voida jonkin hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrättyssä tilanteessa oikeutettuna. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perusteluille asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat. (HE 309/1993 vp, s. 44)

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

2. Todistustaakka

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltöä rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltöä ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan, jotta syrjintää tai vastatoimia koskeva kanne tai hakemus voi menestyä, on ensisijaisesti vireillepanijan esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta ja muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltöä rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettamien syntymiseen. Täyttää näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettamasyrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi

perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

3. Tutustuminen kouluun

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan epäsuotuisalla kohtelulla viitataan yhdenvertaisuuslain välitöntä syrjintää koskevassa säännöksessä sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan. Kyse voi olla esimerkiksi rajoitusten, vaatimusten, rasitteiden tai velvoitteiden asettamisesta vain tietyille henkilölle tai henkilöryhmälle samoin kuin esimerkiksi jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta. Syrjintää koskeva säännös ei edellytä, että jokaista on aina kohdeltava täsmälleen samalla tavalla. (HE 19/2014 vp, s. 70)

Esitöiden mukaan vaatimus tilanteiden vertailukelpoisuudesta viittaa siihen yleiseen periaatteeseen, että ihmisiä on samanlaisissa tapauksissa kohdeltava samalla tavalla. Jotta tilanteet olisivat säännöksessä tarkoitettussa mielessä vertailukelpoisia, niiden tulee olla rinnastettavissa toisiinsa oikeudellisesti merkityksellisten seikkojen osalta. (HE 19/2014 vp, s. 70)

Saadun selvityksen mukaan hakemuksessa tarkoitettu koulu järjestää pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetuksen koulussa aloittaville ja kouluun ensimmäistä kertaa tuleville perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokan oppilaille tutustumispäivän, jotta oppilaat ja heidän huoltajansa pääsevät tutustumaan koulun tiloihin, toimintaan ja henkilökuntaan. Oppilas kutsutaan tutustumaan kouluun vain kerran. Pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetuksessa kyseisessä koulussa ollutta oppilasta ei kutsuta tutustumaan kouluun hänen siirtyessään perusopetuksen ensimmäiselle vuosiluokalle.

3.1 Tutustumispäivän järjestäminen hakijan pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetusta edeltävästi vuonna 2015

Ottaen huomioon vastaajalta saadun selvityksen koululla järjestettävien tutustumispäivien tarkoituksesta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vertailukelpoisessa tilanteessa hänen kanssaan ovat vuonna 2015 olleet ne lapset, jotka ovat olleet aloittamassa koulunkäynnin kyseisessä koulussa ensimmäistä kertaa. Tällaisia lapsia ovat olleet muut pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetuksen koulussa aloittavat oppilaat sekä sellaiset perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokan koulussa aloittavat oppilaat, jotka eivät ole aiemmin olleet kyseisessä koulussa pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetuksessa ja joiden kohdalla ei myöskään ole kyse ensimmäisen vuosiluokan kertaamisesta.

3.1.1 Vertailukohteena muut pidennetyn oppivelvollisuuden koulussa aloittaneet oppilaat

Saadun selvityksen mukaan kaikki koulussa pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetuksessa aloittavat oppilaat kutsuttiin vuonna 2015 tutustumaan kouluun erikseen sovittavana ajankohtana. Koulu ei järjestänyt kenellekään esiopetukseen tulevalle lapselle

yleistä tutustumispäivää, koska koulussa ei ole koulun hallinnon alalla toimivia yleisen esiopetuksen ryhmiä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo ensinnäkin, ettei hakijaa ole kohdeltu vuonna 2015 muita koulussa pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetuksen aloittavia oppilaita epäsuotuisammin kouluun tutustumiseen liittyvissä järjestelyissä. Asiassa ei näin ollen ole syntynyt syrjintäolettaa tältä osin. Asiassa on seuraavaksi arvioitava, onko hakijaa kohdeltu vuonna 2015 epäsuotuisammin kuin perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokan kyseisessä koulussa aloittavia oppilaita.

3.1.2 Vertailukohteena ensimmäisen luokan koulussa aloittaneet oppilaat

Vastaajan mukaan erillisen tutustumispäivän järjestämisellä pidennetyn oppivelvollisuuden esiopetuksen pienryhmäopetukseen tuleville, vaativan erityisen tuen lapsille on pyritty takaamaan heille myönteinen tutustumispäivä kouluun. Oppilas saa tällöin enemmän positiivista huomiota hänen kanssaan myöhemmin työskenteleviltä aikuisilta ja pääsee tutustumaan koulun tiloihin turvallisesti rauhallisessa ja häiriöttömässä ympäristössä. Pienryhmien oppilaiden huoltajilla on tällöin myös mahdollisuus tutustua luokkatilanteisiin.

Yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten, esimerkiksi vammaisten, tukeminen voi olla perusteltua silloinkin, kun heikomman aseman ei voida osoittaa johtuvan syrjinnästä. Tällainen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen voi siten olla positiivisen erityiskohtelun muoto. Positiivisen erityiskohtelun on oltava tavoitteisiin nähden oikeasuhtaista. Hyväksyttäväkään tarkoitus ei siten oikeuta tavoitteisiin nähden suhteettoman pitkälle meneviä erityistoimenpiteitä. Toimenpiteiden oikeasuhtaisuutta on aina arvioitava tapaus- ja tilannekohtaisesti. (HE 19/2014 vp, s. 69)

Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan perustuslain syrjinnän kieltö ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi naiset, lapset, vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp, s. 44).

Lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean vammaisten lasten oikeuksista julkaiseman yleiskommentin nro 9 (2006) mukaan vammaisille lapsille palveluja tuottavien tahojen toiminnassa pitäisi olla etusijalla lasten turvallisuus, suojelu ja huolenpito, ja tämän näkökohdan tulisi olla kaikkia muita tärkeämpi kaikissa olosuhteissa (kohta 30).

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ottaen huomioon perus- ja ihmisoikeusmyönteisen laintulkinnan periaatteen, että vastaajan menettelyn tarkoituksena on ollut hakijan tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä

ja perusoikeusuudistuksen esitöissä tarkoitetuin tavoin. Ottaen lisäksi huomioon, ettei koulun menettelyssä ollut vuonna 2015 saadun selvityksen mukaan kyse siitä, ettei koulu olisi järjestänyt hakijalle lainkaan tutustumispäivää tai että hänelle järjestetyn tutustumispäivän tarkoitus olisi ollut ensimmäiselle vuosiluokalle tuleville lapsille järjestettyä yleistä tutustumispäivää rajatumpi, lautakunta katsoo vastaajan menettelyn olleen myös oikeasuhtaista.

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että siltä osin kuin hakemuksessa on kyse hakijalle vuonna 2015 järjestetystä tilaisuudesta tutustua kouluun, vastaajan menettely on ollut yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä tarkoitettua positiivista erityiskohtelua. Vammaisyleissopimus, joka tuli Suomessa voimaan 10.6.2016 ei anna aihetta arvioida asiaa toisin. Koska positiivinen erityiskohtelu ei ole yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan syrjintää, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt tältäkkään osin syrjintäolettamaa.

3.2 Tutustumispäivän järjestäminen perusopetuksen ensimmäistä luokkaa edeltävästi vuonna 2017

Vastaajalta saadun selvityksen mukaan oppilas kutsutaan tutustumaan kouluun vain kerran. Hakemuksen mukaan hakija kävi tutustumassa kouluun pidennetyn oppivelvollisuutensa esiopetusta edeltävästi vuonna 2015.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ole kohdellut hakijaa perusopetuksen ensimmäistä vuosiluokkaa edeltävän tutustumispäivän järjestämisessä vuonna 2017 epäsuotuisammin kuin muitakaan sellaisia oppilaita, jotka ovat jo aiemmin osallistuneet koulun järjestämään tutustumispäivään. Asiassa ei näin ollen ole syntynyt syrjintäolettamaa tältäkkään osin.

4. Reilu kaveri –palkinnon saajan ilmoittaminen koulun kevätjuhlassa

Hakija katsoo vastaajan menetelleen syrjivästi, kun koulun kevätjuhlassa ei mainittu luokissa jaetun Reilu kaveri –palkinnon saajia hakijan pienryhmän osalta nimeltä, mutta muiden ryhmien palkinnonsaajat mainittiin. Vastaajan mukaan palkinnonsaajien jääminen mainitsematta hakijan pienryhmän osalta johtui inhimillisestä erehdyksestä. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että hakija olisi itse saanut hakemuksessa tarkoitetun Reilu kaveri –palkinnon,

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei hakija ole esittänyt tapahtumien kulusta tai muista seikoista sellaista selvitystä, joka antaisi lautakunnalle aiheen objektiivisesti arvioiden olettaa vastaajan asettaneen hänet Reilu kaveri –palkinnonsaajien nimien mainitsematta jättämisessä hänen vammaisuutensa tai muunkaan yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun syyn perusteella epäsuotuisampaan asemaan muihin oppilaisiin verrattuna. Asiassa ei näin ollen ole syntynyt syrjintäolettamaa tältäkkään osin.

5. Kyselytutkimukseen osallistuminen

Hakija toteaa, että koulussa esiopetuksessa oleville oppilaille järjestettiin hänen käsittääkseen kyselytutkimus, johon hän ei ollut saanut osallistua.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, ettei saadusta selvityksestä ilmene, mistä kyselytutkimuksesta on ollut kyse tai että ketkä siihen ovat osallistuneet. Lautakunta katsoo, ettei hakija ole esittänyt kyselytutkimukseen liittyvistä seikoista sellaista selvitystä, joka antaisi lautakunnalle aiheen objektiivisesti arvioiden olettaa vastaajan asettaneen hänet kyselytutkimuksen järjestämisessä hänen vammaisuutensa tai muun yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun syyn perusteella epäsuotuisampaan asemaan muihin oppilaisiin verrattuna. Asiassa ei näin ollen ole syntynyt syrjintäolettamaa tältäkkään osin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 momentti, 9 §, 10 § ja 28 §
Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 momentti ja 22 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuosoitus liitteenä

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Merja Heikkonen, Pirkko Mahlamäki ja Husein Muhammed. Esittelijänä Hanna Kiiskinen.